

Овсянікова Тетяна,

курсант Донецького державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Федорчак Ірина Валентинівна,

викладач кафедри кримінального права
та кримінології Донецького державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИНЕННЯ КРАДІЖКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З початку воєнного стану, введеного 24 лютого 2022 року по всій території України, актуальною проблемою стало вчинення крадіжок, а саме викрадення гуманітарної допомоги, продуктів або речей першої необхідності, крадіжка в зоні бойових дій або в евакуйованих будівлях розглядається як суспільно небезпечний злочин. Ці злочини поширюються не тільки в зонах бойових дій та прифронтових територіях, а й в інших областях країни.

Так, з початку повномасштабного вторгнення, законодавство України зазнало безліч змін, це безумовно стосується і Кримінального кодексу України. Зміни не оминули й такий склад злочину, як крадіжка – ч. 1 ст. 185 КК, тобто кримінальний проступок, за яке передбачено покарання від штрафу 17 тис. грн до обмеження волі строком до 5 років. Лише в разі вчинення крадіжки повторно або за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 185), з проникненням у житло або інше володіння (ч. 3 ст. 185) чи у великому, особливо великому розмірі (ч. 4, 5 ст. 185) – передбачалися покарання у вигляді позбавлення волі. [1]

З 3 березня 2022 року, згідно зі змінами, крадіжка, вчинена в умовах воєнного або надзвичайного стану – є особливо кваліфікованим складом злочину. Вчинення крадіжки в умовах воєнного стану – одразу кваліфікується за ч. 4 ст. 185 КК, за що передбачено покарання у виді позбавлення волі від 5 до 8 років. [2] Але, якщо звернути увагу на судову практику під час воєнного стану, ми побачимо, що думки суддів розбіглися щодо кваліфікації даного злочину, хтось стверджує ч.4 ст. 185 КК, що діє тільки в прифронтових областях та зонах введення вогню, інші ж навпаки вважають, що дія цієї частини поширюється на всю територію України. Тлумачення ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану» як такої, що означає «в період дії режиму воєнного або надзвичайного стану» суперечить точному змісту закону і меті, яку ставив законодавець, запроваджуючи такі зміни до КК. Про це заявила колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду в ухвалі від 28 березня 2023 року по справі №722/594/22 [3].

Також, на нашу думку, таке тлумачення ознаки «в умовах воєнного стану» фактично призводить до того, що будь-яка крадіжка автоматично

набуває статусу тяжкого злочину. У результаті, це спотворює саме поняття «тяжкості» злочину. Коли навіть дрібна крадіжка, наприклад, ковбаси, отримує кваліфікацію тяжкого злочину, виникає логічне запитання: як тоді класифікувати справді серйозні правопорушення, які традиційно вважалися тяжкими і відповідно каралися?

Фактично кількість вироків зросла з двозначного до чотиризначного числа через застосування ознаки «в умовах воєнного стану». Тільки за 22 березня 2023 року суди ухвалили 68 вироків за частиною 4 статті 185¹ КК, призначивши, таким чином, не менше 340 років позбавлення волі. [3]

Більше того, як вбачається із пояснювальної записки до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» необхідністю прийняття закону, яким посилено відповідальність за майнові кримінальні правопорушення є саме поширення фактів мародерства, а метою прийняття закону є посилення кримінальної відповідальності за мародерство. [4] На наше переконання, для обґрунтованого застосування кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану» у справах про майнові кримінальні правопорушення, необхідно встановити чіткий причинно-наслідковий зв'язок між злочином і самим фактом посягання на ознаку воєнного стану. З метою правильної правової кваліфікації доцільно розмежовувати ситуації, коли дійсно наявність воєнного стану відіграла вирішальну роль у вчиненні злочину. Такий зв'язок може виявлятися, наприклад, у скоєнні майнових правопорушень у районах, охоплених бойовими діями, на тимчасово окупованих територіях, під час евакуацій, ракетних обстрілів або у випадках, коли жертвами стають внутрішньо переміщені особи (ВПО). А також якщо, об'єктом вчиненного злочину стала гуманітарна допомога, зброя, транспорт та запаси, які призначалися для військових.

Отже, з початком повномасштабного вторгнення спостерігається зростання випадків мародерства, крадіжок, розбоїв та інших злочинів проти власності, що, своєю чергою, спонукало законодавця до відповідного реагування. Розглянувши проблематику кваліфікації крадіжки в умовах воєнного стану, можемо дійти висновку, про те що є очевидно недоопрацьовані прогалини в законодавстві та відсутність належної правової реакції з боку Верховного Суду, який має виступати гарантом єдності та послідовності судової практики. У такій ситуації саме суди першої та апеляційної інстанцій повинні були б вдаватися до більш глибокого та змістовного тлумачення кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану». Це необхідно, щонайменше, для забезпечення принципів справедливого, індивідуального підходу до розгляду кожної справи й уникнення непропорційно суворого покарання за малозначні проступки – такі, як крадіжка шезлонга.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України, Документ 2341-III, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.02.2025, підстава – 4200-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

2. Боровик, Ю. О. Кваліфікація кримінального правопорушення в умовах воєнного стану «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану». Матеріали, 2022, 134. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0c91f733-91ae-4a87-befd-0db9c1b99992/content#page=134>

3. Тлумачення ознаки «в умовах воєнного стану» призводить до того, що будь-яка крадіжка розглядається як тяжкий злочин, і це спотворює саме поняття, - справу передали до ВП ВС, 29.03.2023 року, URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/268935-tolkovanie-priznaka-v-usloviyakh-voennogo-polozheniya-privodit-k-tomu-chto-lyubaya-krazha-rassmatrivaetsya-kak-tyazhкое-prestuplenie-i-eto-iskazhaet-samo-ponyatie-delo-peredali-na-bp-vs>

4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/39170>.

Охріменко Ольга Іванівна,
курсант Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:

Симоненко Наталія Олександрівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЯНЬ, ВЧИНЕНИХ У СТАНІ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ

Необхідна оборона є одним із ключових інститутів кримінального права, що втілює природне право кожної людини на особистий захист. Закон визнає, що в певних ситуаціях завдання шкоди іншій особі може і не бути кримінальним правопорушенням, натомість розглядатися як правомірний акт протидії суспільно небезпечному посяганням. У Кримінальному кодексі України (далі – КК України) це питання регламентується статтями 36 і 37, які встановлюють умови законності дій у стані необхідної оборони та визначають наслідки у разі перевищення її меж [1]. Коректна кваліфікація дій особи, яка захищалася, має надзвичайно важливе значення, оскільки саме вона встановлює, чи особа підлягатиме кримінальній відповідальності або буде повністю звільнена від неї.

Відповідно до статті 36 КК України, не є злочином шкода, заподіяна особою в стані необхідної оборони, тобто під час захисту від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння шкоди тому, хто посягає, якщо такі дії були необхідними та достатніми для негайного відвернення або припинення посягання. Іншими словами, держава визнає, що людина має право активно обороняти себе, інших осіб, а